

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

31.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
4. CİLT

25-29 MAYIS 2009
DENİZLİ

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No:3249-4
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No:141-4

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Haydar DÖNMEZ

Candaş KESKİN

Kapak ve Uygulama

Necdet ÇELİKTAŞ

ISSN: 1017-7655

Kapak Fotođrafı: *Roland R.R. SMITH*
"Sebasteion Anastylosisi - Aphrodisias, 2008"

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygùl Ofset Matbaacılık
San. Tic. Ltd. Őti.
ANKARA-2010

İÇİNDEKİLER

Gürcan POLAT, Yasemin POLAT, Kahraman YAĞIZ, Onur ZUNAL Antandros 2008 Yılı Kazıları.....	1
Aygül SÜEL, Mustafa SÜEL 2007-2008 Yılı Ortaköy-Şapinuva Kazı Çalışmaları	23
Işın YALÇINKAYA, Harun TAŞKIRAN, Metin KARTAL, Kadriye ÖZÇELİK, M.Beray KÖSEM, Gizem KARTAL 2008 Yılı Karain Mağarası Kazıları	41
Nicholas CAHILL Sardis, 2008	63
Mehmet ÖZHANLI Pisidia Antiokheiası 2008 Kazısı.....	75
Kadir PEKTAŞ Bitlis Kalesi Kazısı 2008	85
Celal ŞİMŞEK 2008 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazıları	101
Volkmar von GRAEVE 2007-2008 Milet Çalışmaları	135
Ülkü İZMİRLİGİL Side Tiyatrosu ve Çevresinde Kazı-Düzenleme Çalışmaları, 2008	159
Gülriiz KOZBE Kavuşan Höyük Kazısı, 2008	173
Nurfeddin KAHRAMAN Elmacık Omurgalı Fosilleri.....	197
N. ÇEVİK, İ. KIZGUT, S. BULUT, E. AKYÜREK, M. KUNZE, B. ÖZDİLEK, E. AKALIN, H.O.TIBIKOĞLU, Ö.ÇÖMEZOĞLU Rhodiapolis Kazıları ve Çevresi Yüzev Araştırmaları 2008 Raporu	209

B.Yelda OLCAY UÇKAN, Zeliha DEMİREL GÖKALP, Muradiye ÖZTAŞKIN, Emre ÖĞÜL ÖNCÜ Olympos 2008 Yılı Çalışmaları	231
Osman AYTEKİN Şavşat (Satle) Kalesi Kazı ve Restorasyon Çalışması 2008	247
Bilâl SÖĞÜT Stratonikeia 2008 Yılı Çalışmaları.....	263
Tunç SİPAHİ 2008 Yılı Boyalı Höyük Kazısı	287
Bozkurt ERSOY Kale-i Tavas (Tabae) 2008 Yılı Kazı Çalışmaları	301
Timothy MATNEY, Kemalettin KÖROĞLU, Dirk WICKE, John MACGINNIS Diyarbakır/ Ziyaret Tepe 2008 Yılı Kazı Çalışmaları	315
Steven L. KUHN, Nur BALKAN ATLI, Fazıl AÇIKGÖZ 2008 Excavations at Kaletepe Deresi 3 (Kaletepe Obsidien Atölyesi).....	331
Hayat ERKANAL, Vasif ŞAHOĞLU, Rıza TUNCEL, Ourania KOUKA, Levent KESKİN, İrfan TUĞCU Liman Tepe 2008 Yılı Kara Kazıları	347
Hayat ERKANAL, Michal ARTZY, Vasif ŞAHOĞLU, Gregory VOTRUBA Sıla VOTRUBA, Levent KESKİN Liman Tepe 2008 Yılı Su Altı Kazıları.....	361
Önder BİLGİ İkiztepe Kazıları 2008 Dönemi Sonuçları	369
Ayşe Gül AKALIN 2008 Sezonu Erythrai Kazı Çalışmaları	381
Antonio LA MARCA Kyme 2008 Yılı Kazı Çalışmaları	397
Semiha Yıldız ÖTÜKEN 2008 Yılı Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Koruma-Onarım-Belgeleme Çalışmaları	417

STRATONİKEİA 2008 YILI ÇALIŞMALARI

Bilâl SÖĞÜT*

Stratonikeia, Muğla İli Yatağan ilçesi Eskihisar Köyü sınırları içinde, köyün ilk kurulduğu yerdedir. Yatağan-Milas karayolu antik kentin içinden geçmektedir. Eskihisar Köyü 1957 yılındaki depremde hasar görünce, köy daha kuzeyindeki yeni yerleşim alanına taşınmıştır. Daha sonra bu alandaki kömür çalışmaları nedeniyle köy şimdiki bulunduğu 3. yerine kurulmuştur.

Stratonikeia antik kentinde ilk kazılar 1977 yılında Prof. Dr. Yusuf Boysal başkanlığında bir ekip ile önce Kuzey Şehir Kapısı'nda ve sonra Gymnasion'da başlamıştır. Çalışmalar ilerledikçe Bouleuterion ve tiyatro gibi yapılar ile devam etmiştir. Bu ekibin çalışmaları 1995 yılına kadar sürmüştür. 2003-2006 yıllarında ise Prof. Dr. M. Çetin Şahin'in başkanlığında bir ekip tarafından kazılar yapılmıştır. 2008 yılından itibaren de Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Pamukkale Üniversitesi adına başkanlığım altında bir ekip tarafından çalışmalar yürütülmektedir.

2008 yılı çalışmaları 7 ayrı üniversiteden öğretim elemanı, uzman, öğrenci ve işçilerden oluşan bir ekip ile yürütülmüştür¹. Yeni dönem kazıların ilk

* Doç. Dr. Bilâl SÖĞÜT, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Denizli/TÜRKİYE (bsogut@pamukkale.edu.tr)

1 Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan, Prof. Dr. Emin Erdem, Prof. Dr. Halil Kumsar, Prof. Dr. Mehmet Meder, Doç. Dr. Raşit Urhan, Yrd. Doç. Dr. Osman Kunduracı, Yrd. Doç. Dr. Saim Cirtil, Yrd. Doç. Dr. Abuzer Kızıl, Yrd. Doç. Dr. Yusuf Kılıç, Öğr. Gör. Dr. Coşkun Daşbacak, Öğr. Gör. Dr. Selda Özgün Cirtil, Dr. Murat Aydaş, Arş. Gör. Tunç Sezgin, Arş. Gör. Banu Yılmaz, Sanat Tarihçiler: Mustafa Ekmekçi, Sertan Atasoy; Arkeologlar: Haluk Yalçınkaya, Murat Taşkıran, Selçuk Çaprak, Fatih Gürsoy, Ömer Uzunel, Nihal Durnagözü, Halime Aslan, Didem Tekinay, Mustafa Kağıtçı, Özge Böker, Funda Davran, Mustafa Çimen; Restoratörler: Ufuk Denizli, Nuray İlik, Arkeoloji, Sanat Tarihi ve Restorasyon Bölümü Öğrencileri, Duygu Pişket, Çiğdem Eker, Yasemin Balkan, Hurinaz Sertoğlu, Fatma Aytekin, Emrah Cingöz, Kadir Özkan, Özüm Akyüz, Yaşar Çiftçi, Dilek Karaceylan, Nurgül Dereli, Serhat Çağlar, Fetullah Kaşka ile Bakanlık temsilcisi olarak Konya Arkeoloji Müzesi'nden Sultan Göktaş katılmıştır. Emegi geçen tüm ekip üyelerine tekrar teşekkür ederim.

yılı olması dolayısıyla, ağırlıklı olarak temizlik çalışması ile kısa bir dönem kuzey şehir kapısı ve kuzey caddede kazılar yapılmıştır. Bu yılki çalışmalar, Pamukkale Üniversite'sinin sınırlı desteklerinin yanı sıra, ağırlıklı olarak, Döner Sermaye İşletmeleri Merkezi Genel Müdürlüğü (DÖSİMM) tarafından sağlanmıştır. Ayrıca Muğla Valiliği, Yatağan Kaymakamlığı, Yatağan Belediyesi ve Eskişehir Köy Tüzel Kişiliği'nin Geç Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi yapılarının restorasyonu konusunda büyük katkı ve destekleri olmuştur².

1 Kentin Genel Tarihi Süreci ve İmar Dönemleri

Bu bölgedeki yerleşimler Eski Tunç Dönemine kadar inmesine rağmen, Stratonikeia ve çok yakın çevresindeki buluntular M.Ö. 2. bin sonlarına aittir³. Kent içindeki erken yerleşime ait duvar kalıntıları ise kentin güneyindeki Kadıkulesi Tepesi üzerinde ve kuzey yamacında görülmektedir⁴. Antik yazarlardan Herodotos (V, 118), Strabon (XIV, II, 25), Pausanias (5, 21, 10) ve Bizanslı Stephanos (Ethnika, 696)'un verdiği bilgilere göre, burada Hellenistik Dönem öncesine ait bir yerleşimin olduğu ve bunun Khrysaoris ve İdris olarak bilindiği anlaşılmaktadır. Hatta Kadıkulesi Tepesi üzerinde bu dönem ile ilgili Leleg tipi sur duvarları takip edilebilmektedir.

Bu bölgenin ön plana çıkması Helenistik Dönem başlarında Seleukos yönetimi altında olmuştur. M.Ö. 281 yılından sonra, kısa bir süre içinde Seleukos Kralı I. Antiokhos tarafından, önceden üvey annesi ve sonrasında eşi olan Stratonike adına bu kentin adı değiştirilmiştir.

Stratonikeia'nın da içinde bulunduğu bölge, Helenistik Dönem

- 2 Muğla Valisi Dr. Ahmet Altıparmak ve Vali Yardımcısı Recep Yüksel yakın ilgilerini eksik etmediler. Yatağan Kaymakamı Şehmuz Günaydın, Yatağan Belediye Başkanı Haşmet Işık ve belediyenin kültür çalışanları ile Belediye Başkan Yardımcısı Tarcan Oğuz her zaman bizim yanımızdaydılar. Köy muhtarı Mehmet Kaya bizimle ilgilendi ve yardımcı oldu. Önemli destekleri olan bir diğer kurum da GELİ Müessesesi Müdürü Yüksel Akın ve ekibiydi. Bizleri destekleyen tüm kurum ve kişilere içtenlikle teşekkür etmek isterim.
- 3 G. M. A. Hanfmann-J. C. Waldmaum, "Two Submycenaean Vases and a Tablet from Stratonikeia in Caria", *AJA* 72, 1968, 51-56.
- 4 A. A. Tırpan, "Stratonikeia Şehir ve Sur Planı", *S.Ü. Edebiyat Dergisi* 5, 1990, 217-234.

boyunca, Seleukos, Ptolemaios, Makedonyalılar, Rodos ve Roma arasında el değiştirmiştir. Burası Hellenistik Dönem boyunca önemli siyasî olaylara ev sahipliği yapmıştır. M.Ö. 188 yılında Rodos'un hâkimiyetine giren Stratonikeia, M.Ö. 167'den sonra kısa bir dönem Roma idaresine girmiştir. Ancak daha sonra tekrar Rodos hâkimiyeti devam etmiştir. Romalılar'a karşı Bergama Krallığı için hak iddia eden Aristonikos M.Ö. 130 yılında Stratonikeia'ya sığınmıştır. M.Ö. 88'de Pontus kralı Mithridates Stratonikeia'yı geçici olarak istilâ etmiştir. Daha sonra M.Ö. 40 yılında Parthlı komutan Labienus buraya saldırmış, ancak geri püskürtülmüştür.

Labienus'un vermiş olduğu zarar ve yıkım Roma İmparatoru Augustus'un maddî desteği ile telâfi edilmiştir. Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda, propylonda merkezi kapı lentosu üzerindeki kitabe de bununla ilgilidir. Ayrıca Stratonikeia kent merkezindeki pek çok mimarî elemanda bu dönem imarı ve çalışan ustalar ile ilgili mimarî bezemeler bulunmaktadır. Augustus ve sonrası dönemlerde görülmeye başlayan barış ve imar atılımından, Stratonikeia kentinin de en iyi şekilde yararlandığı anlaşılmaktadır.

Kentin çok sınırlı bir alanında kazı yapılmış olmakla birlikte, bazı erken duvarlar haricinde, yerleşimin kuruluş dönemi ile ilgili bir yapı kalıntısına rastlanmamıştır. Kentte sur duvarları dışında bilinen en eski yapı M.Ö. 2. yüzyılın 2. çeyreğine tarihlenen ve inşası sonraki dönemlerde de devam ettiği anlaşılan Gymnasion'dur. Augustus ve İmparatorlar Tapınağı ile kent Bouleuterion'u Erken İmparatorluk Döneminde inşa edilen yapılar arasındadır. Depremde yıkılıp sonrasında Roma İmparatoru Antoninus Pius'un parasal yardımı ile M.S. 2. yüzyılın ortalarında ayağa kaldırılan yapı ise Kuzey Şehir Kapısı'dır. Kentteki Bizans ve Türk Döneminde yerleşim aynı şekilde devam etmiştir. Yazıtlardan varlığı bilinen kiliseler ve bunlara ait buluntular, Beylikler Dönemine tarihlenen Hamam Yapısı ile Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait dinî ve sivil yapılar bu dönemlerle ilgili eserlerdendir.

2 Kent Sistemi ve Yapılar

Kazılan yapılar ve tespit edilen cadde sokak sistemine göre kentin ızgara planlı olduğu düşünülmektedir. Bilinen yapılar; sur duvarı, anıtsal çeşmesi ile birlikte şehir kapısı ve devamında sütunlu cadde, *gymnasion*, *bouleuterion*, hamam, tiyatro, tapınak ve su yapısıdır (Çizim: 1). Ayrıca Beylikler Döneminden bir hamam ile 19. ve 20. yy.a ait cami, kahve, evler, sokak dokusu ile birlikte dükkânlar bulunmaktadır. Ayrıca Cumhuriyet Dönemine ait bir köy meydanı ile sivil mimarî örnekleri ziyaretçilerin ayakta görebilecekleri yapılarıdır.

Kurukümes Tepesi'nin zirvelerinden itibaren kuzeydeki düzlüğe kadar geniş bir alana yayılmakta olan sur duvarları, yaklaşık 3600 m. uzunluğundadır. Aşağı Şehir Surları'ndan erken olan Yukarı Şehir Surları daha güneyde, tepenin üst bölümünde bulunmaktadır.

Kuzey şehir kapısı; kuzey sur duvarı üzerinde, Lagina'dan gelen kutsal yolun nekropol içinden geçerek kente ulaştığı yeredir. Bu nedenle, buranın giriş ve tören kapısı olarak büyük bir önemi bulunmaktadır. Kapı 42,5 m. genişliğinde ve 14,20 m. yüksekliğinde, iki yanda anıtsal kemerli girişler ve arasında yarım yuvarlak cephesi heykellerle süslenmiş *nymphaeum* vardı⁵. Yapının M.S. 139 depreminden sonra yapıldığı düşünülmektedir.

Gymnasion'un dar cephesini oluşturan 105 m. genişliğindeki kuzey kenarın kazısı yapılmıştır. Burada ortada yarım daire planlı bir eksedra ve bunun her iki yanında dörtgen planlı ikişerden dört büyük mekân bulunmaktadır (Çizim: 2). Yapının toplam uzunluğunun 180 m. olduğu tahmin edilmektedir. Ölçülerine göre bu yapı, bilinen en büyük *gymnasion*lardan birisidir.

Bouleuterion, kent merkezinde doğu-batı yönünde yerleştirilmiş dikdörtgen planlı bir yapıdır (Resim: 1). Avlu kısmının kazısı tamamlanmamıştır. 24,95x29,80 m. ölçülerindeki batı kenarında yarım daire şeklinde oturma basamakları vardır. Kuzey anta duvarının dış kısmında Lâtince, iç kısmında

5 İ. H. Mert, "Die Tor- und Nymphaeumanlage von Stratonikeia", *Urbanistik und staedtische Kultur in Westasien und Nordafrika unter den Severern*, 3. und 4. Dezember 2004, 2005, 241-254.

Grekçe yazıtlar vardır. Kuzey antanın dış kısmında Diokletianus Döneminde (M.S. 284-305) kentte satılan mallar ve onların fiyatları bulunmaktadır. Kuzey antanın iç kısmında diğer yazıtların yanı sıra Menippos'un takvimi bulunmaktadır. Bu takvimde aylardan birisi 28, diğerleri 30 ve 31 gündür. Takvim başlangıcı olarak kabul edilen tarih ise günümüzden yaklaşık 3500 yıl öncesine aittir. *Bouleuterion*'un güney duvarında ise Osmanlı Dönemine ait yazıt ve bitkisel bezemeler vardır. Buradaki yazıtlardan birisi Hicrî Receb 1017 (Milâdî Ekim-Kasım 1608) tarihini vermektedir.

Tiyatro, Greko-Romen tipinde, çift diazomalı inşa edilmiştir. Yaklaşık 15.000 kişilik tiyatronun *cavea* kısmı kuzeye bakmaktadır. Yapı Kurukümes'in kuzey eteklerine yerleştirilmiştir. Buradan sonra kent yerleşim topoğrafyası güneye doğru yükselmektedir (Resim: 2). Batı yöndeki analemna duvarında Klasik Döneme kadar giden duvarların olması, tiyatronun oldukça eski olduğunu göstermektedir. Özellikle Augustus Dönemi ve sonrasında yapıda büyük değişiklik ve eklemeler olmuştur.

Tapınak, tiyatronun güneyindeki bir üst terasta yer almaktadır. Bu yapı ve çevresi tiyatro ile birlikte düşünülüp ona göre düzenlenmiş olmalıdır⁶. Bu nedenle burası aynı zamanda bir tiyatro tapınağı olarak da değerlendirilebilir. Tiyatro ile bağlantılı olan tapınak terası da Hellenistik Dönem öncesine ait yapılardandır. Şimdi kalıntıları görülen tapınak ise peripteral planlı, İon düzeninde, üç basamaklı bir alt yapı üzerine inşa edilmiştir (Resim: 3). Kuzey-güney yönündeki tapınağın stylobat ölçüleri 12,55x18,54 metredir. Tapınak Erken İmparatorluk Dönemine tarihlenmektedir.

Kentte, aralarında agoralar, hamamlar, tapınaklar ve kiliselerin de olduğu pek çok antik yapının varlığı yazıtlardan bilinmesine rağmen, çoğunun kesin yeri tespit edilememiştir. Antik yapıların yanı sıra, burada 15. yy.a tarihlenen Beylikler Dönemi Türk hamamı bulunmaktadır. Ayrıca köy camisi ve çevresindeki farklı mesleklere ait dükkânların olduğu köy meydanı ve

6 Bu konuda geniş bilgi için bkz. H. Mert, "Der Theater-Tempelkomplex von Stratonikeia", *Patris und Imperium*, Eds: C. Berns, H. von Hesberg, L. Vandeput, M. Waelkens, Leuven, Peters Verlag, 2002, 187-203.

buraya bağlanan sokaklar taş döşemesi ile birlikte, iyi bir şekilde korunmuştur (Resim: 4). Ağalara ve az gelirli kişilere ait 18 ve 20. yy. evleri, kent dokusu içinde rahatlıkla anlaşılabilir⁷.

Stratonikeia kentinin çevresinde farklı tipte mezar örnekleri bulunmaktadır. Bu nedenle en az iki ayrı yönde büyük nekropolün olduğu düşünülmektedir. Kentin kuzeyindeki nekropol alanı, kuzey şehir kapısının hemen önünden başlamakta ve yolun her iki yanı boyunca kuzeyde Lagina'ya doğru devam etmektedir. Kentin doğusundaki alanda, farklı tiplerde, bazılarında kabartmalı stellerin de olduğu mezar örnekleri tespit edilmiştir. Bu mezarlardan çıkan buluntular ve steller 1977 yılından itibaren sırasıyla Bodrum, Milas ve Muğla Müzelerine götürülmüştür (Resim: 5). Kentin güneyinde Işık Deresi'nde ve batısındaki Değirmen Mevkii'nde farklı tiplerde mezarların olduğu bilinmektedir.

3 2008 Yılı Çalışmaları

Kazının ilk yılı olması nedeniyle ağırlıklı olarak yapıların temizliği ve önceki dönemden kalan kazı topraklarının atılmasına ağırlık verildi. Kuzey şehir kapısındaki temizlik ve toprak atımı tamamlandı ve burada kazılar yapılmaya başlandı.

3.1 Kuzey Şehir Kapısı

Kuzey kapısında bu yıl, çeşmeye ait havuzun kuzeyinde, havuz içinde ve kapının batı girişi önünde kazı çalışmaları gerçekleştirildi. Önce kuzey şehir kapısında yer alan çeşmeye ait havuzun kuzey dış bölümü önünde daha önceki kazılardan kalan toprağın atılması için kazı yapıldı. Bu kazı toprağı içinde üst yapıya ait mermer bloklar yer almaktaydı. Yapılan temizlik ve kazı çalışmalarında havuzun dış bükey duvarının kuzey yüzü ortaya çıkarıldı. Burada duvarın ön kısmına sonradan eklenmiş devşirme bloklarla yapılmış

7 A. Baş, "Eskihisar'daki Türk Devri Yapıları", *Vakıflar Dergisi* XII, 1991, 365-382.

duvar kalıntısı tespit edildi. Bizans Dönemi güçlendirmesi olan bu tek sıra duvarda M.S. 2. yy. ve sonrasına ait Korinth başlığı ve *geisipodes* blokları duvar taşı olarak kullanılmıştı.

İki giriş kapısı arasında bulunan yarım yuvarlak havuzun içinde Prof. Dr. Yusuf Boysal döneminde birçok heykel ve portrenin bulunduğu bilinmektedir⁸. Ancak havuzun içindeki anıtsal kapı ve çeşmeye ait mimarî bloklar kaldırılmamıştı (Resim: 6). Bu blokların buluntu yerleri plana işlendikten sonra vinç yardımı ile kaldırılarak havuzun kuzeyine tasnif edildi. Bloklar kaldırıldıktan sonra zemin üzerindeki milli topraklar kazıldığında yer yer bozulmuş, bazı kısımları tamirat görmüş mozaik döşemeye rastlandı (Resim: 7). Mozaik havuzun yarım daire formuna uygun bir şekilde yerleştirilmiş ve kenarı bir çerçeve ile sınırlandırılmıştı⁹. Bu çerçeve haricinde, mozaik üzerinde ayrı olarak geometrik ve bitkisel bezemeler görülmektedir (Resim: 8). Sade bir görünüme sahip mozaikte, açık renk zemin üzerine siyah ve çok az da koyu kırmızı renkler kullanılmıştır. Havuzun iç duvarı yaklaşık 0,10 m. kalınlığında harçla tutturulmuş plâka mermerlerle kaplanmıştır. 0,02 m. kalınlığındaki mermer plâkalar sadece kireç harçla değil, aralıklarla atılan ince demir donatılar kullanılarak sabitlenmiştir.

Bu biçimiyle mozaik döşeme Erken Bizans Dönemi özellikleri göstermektedir. Ayrıca burada yapılan çalışmalarda M.S. 5 yy. ortalarına tarihlenen portreler bulunmuştur. Çeşmenin Erken Antoninler Dönemine tarihlenen ilk evresiyle ilgili olmayan bu portrelerin su sistemiyle ilgili değişiklikleri finanse eden aileye ait olabileceği düşünülmüştür¹⁰. Bu yeni düzenlemeler, mozaik döşeme ile birlikte havuzun su sistemindeki değişikliklerin yapıldığı dönemde gerçekleştirilmiş olmalıdır.

8 Burada bulunan heykeller Bodrum ve Milas Müzeleri'ne götürülmüştür. Heykeller için bkz. R. Özgan, "Stratonikeia Şehir Kapısı Yontu Buluntuları", *V. Araştırma Sonuçları Toplantısı- I*, 1987, 265-276.

9 Çeşmenin yarım daire şeklindeki havuzu içten içe 14,50 m. uzunluğunda, 7,37 m. yarıçapındadır. Havuzun şekline uygun olarak yapılmış mozaik çerçeve 10,60 m. uzunluğunda, 4,46 m. yarıçapındadır.

10 Özgan 1987, 266.

3.2 Kuzey Cadde

Şehre kuzeyden girişi sağlayan ve aynı zamanda Lagina Hekate Kutsal Alanı'na giden yolun başlangıcı olan yer kuzey şehir kapısıdır. Bu iki kapı kentin iç kısmında, kapılar ve arasındaki anıtsal çeşme önünde bulunan mermer döşeli geniş bir meydana açılır. Kapıların güneyinde yer alan bu meydana batı giriş hizasında iki, doğu giriş hizasında da iki olmak üzere toplam dört anıtsal sütun bulunur. Bu sütunlardan batı girişinin güneybatısındaki sütun, başlığı ile birlikte ayakta¹¹. Bu girişlerin hemen önünde yer alan anıtsal sütunların güney karşılarında simetrik olarak yerleştirilmiş 4 tane anıtsal sütun yer almaktadır. Ancak sadece batı taraftaki iki anıtsal sütunun postament kaideleri ile orijinal yerlerinde durmaktadır. Kapının güneyinde yer alan toplam 8 anıtsal sütun kabaca geniş mermer döşeli meydanın sınırını oluşturmaktadır. Meydanın güneyinde bulunan anıtsal sütunlardan sonra kuzey cadde başlamaktadır (Resim: 9).

Bu sezon Kuzey Cadde, 08SKC01 numaralı yapının güneybatısından güneye doğru açılmaya başlanmıştır. Bu yapının güneybatı köşesinden itibaren caddenin doğusunda yer aldığı için doğu *peristasisi* olarak adlandırılan sütun dizisine rastlandı. *Peristasisin* doğusunda ise Bizans Dönemine ait mozaik döşemenin olduğu yapı kalıntıları görülmektedir. Batıda ise 4 tane postamentin dizili olduğu batı *peristasisin* başlangıcı vardır. Böylelikle iki *peristasis* arasında kalan 8,70 m. genişliğinde mermer döşeli altında kanalizasyon bulunan cadde anıtsal bir şekilde güneye, kentin merkezine doğru devam etmektedir. Burası kentin giriş kapısından kent merkezine giden ana caddelerden en anıtsalı olmalıdır (Resim: 10).

Caddenin her iki kenarındaki *peristasisler* farklı tipte sütun kaideleri, sütun tamburları, Dor ve Korinth sütun başlıkları ile Dor, İon ve Korinth düzenine ait üst yapı elemanlarının karışımından oluşmaktadır. Bunlar Bizans Döneminin toplama taşlardan oluşturulan portik sistemi geleneğini tam olarak yansıtan

¹¹ Bu sütunun başlığı ve bunun ile ilgili tarihlendirme için bkz. V. İdil, "Stratonikeia'da (Eskihisar) Kentin Kuzey Kapısının İç Kesimindeki Korinth Başlığı", 8. *Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 1979, 477-486.

örneklerdir. *Peristasis*in doğu kısmı ise mozaik kaplıdır. Bu alan açılmadığı için mozaığın portik ile bağlantısının varlığının dışında, işlevi ve büyüklüğü kesinlik kazanmamıştır.

Doğu *peristasis*in hem batısında, hem de doğusunda Bizans Dönemine tarihlenen toplam 5 mezarın kazısı yapılmıştır. Mezarların hepsinin kapak seviyesi *peristasis* üst seviyesindedir. *Peristasis*in doğu tarafında bulunan iki mezar Bizans Dönemine ait mozaik döşeme kırılarak buraya yerleştirilmiştir (Resim: 11). Bunlar Bizans Dönemi yapıları deprem ile yıkıldıktan sonra, bir dönem için belirli bir alanın mezarlık olarak kullanılmış olduğunu göstermektedir.

3.3 08SKC01 Numaralı Yapı

Kente girişi sağlayan kuzey şehir kapısının doğu girişi hizasında, kuzey caddenin başlangıcında doğu köşede; 08SKC01 numarası verdiğimiz, dış cephesi mermer, iç kısmı kireç taşı-kayrak, kare bir anıtın alt basamaklarına rastlanmıştır. Yapı dışta üç basamakla yükseltilmiş olup içi kısmında girişi doğudan yuvarlak bir mekân vardır. Yuvarlak mekânın duvarları kaliteli bir işçilik göstermektedir. Girişin bulunduğu doğu cephe 1. basamak seviyesinde ve diğer üç cepheden farklıdır (Resim: 12).

Yapının batı yönündeki basamakları üzerinde, sonradan eklenen devşirme mermer bloklarla yapılmış dörtgen bir bölüm yer almaktadır. Burası Bizans Dönemi eklemesidir.

Yapının daha önce açığa çıkarılmış olan kuzey batı köşesinden bakılınca yapının cadde seviyesinden 0,55 m. yukarıda olduğu ve kayrak taşlar kullanılarak yapılmış temel taşları açıkça görülmektedir. Yapı *euthynteria* seviyesinde 8,21x8,22 m, *toikhobat* seviyesinde 6,50x6,51 m. ölçülerinde kare, iç kısmı 4,30 m. çapında yuvarlak formdadır. Kuzeydoğu yönde *toikhobat*ın üzerinde üst kısmı kırık olan 3 adet orthostat bloğu orijinal yerinde

bulunmuştur. Orthostat bloklarının sağlam olan kısımlarının kenarında 0,01 m. genişliğinde bant profili işlidir¹².

Yapılan çalışmalarda *in situ* çıkarılan 3 orthostat bloğunun dışında, yapının güneyinde ve batısında 2 orthostat bloğu daha bulunmuştur (08SKC-05 ve 08SKC-22). Her iki bloğun da yüksekliği 0,81 m. iken uzunlukları farklı ölçülerdedir. Buradaki çalışmalarda yapıyı inşa eden ustaların orthostat bloklarının nereye geleceğini toikobatin üzerindeki *anathyrosis* ince yonulu kısmı üzerine işaretlemiş oldukları görülmüştür. Bulunan 2 orthostat bloğu ölçüldüğünde hatasız olarak yapıda geldikleri yerlere yerleştirilmiştir. Çok az orthostat bloğu bulunmuş olsa da, yapının üzerindeki taşıcı işaretlerinden yapının orthostat bloklarının uzunlukları çizim üzerinde belirlenebilmektedir. Bu tespitle, yapıya ait olan birçok orthostat bloğu eksik olmasına rağmen, yapıyı çizim ortamında ayağa kaldırırken her bir orthostat bloğunun uzunluğu gerçek ölçülerinde gösterilecektir. Ayrıca orthostat bloğunun üzerine gelen 0,24 m. yüksekliğindeki yatay duvar bloğunun da sadece biri tespit edilerek yerine konulmuştur (08SKC-01). Böylece yapının cephesi podyum *toikhobati* ile podyum gövdesinin orthostatu ve üzerine gelen yatay blok seviyesinde kesin olarak belirlenmiştir. Podyum gövdesini tamamlamak için bunun üzerine en az bir taş sırası daha gelmelidir.

Doğu giriş kısmının ön tarafında yapılan seviye indirme çalışmaları sırasında giriş seviyesinde yuvarlak formda iki cepheli, iki faskialı, soffitli, sütun arşitravı bloğu bulunmuştur (08SKC-112). Bloğun iç tarafa bakan yüzünde taç profilinde İon *kymationu* ve inci payet işliyken, dış kısımda tahta inci payet, İon *kymationu* ve *anthemion* dizisi işlenmiştir. *Anthemion* dizisinde açık ve kapalı palmetlerin arasına lotus gelecek şekilde düzenleme yapılmıştır.

Arşitravın iç kısmındaki profilinde İon *kymationu* ile inci payetler uyum içinde sıralı yerleştirilmiştir. Mızrak uçları ve yumurta kabuğunun uç kısmı düzenli olarak payetlerin üzerine gelmektedir. Yumurta ile kabuk yüzeysel

12 Bu biçimde bant şeklinde profil işlenmesinin Lagina Hekate Kutsal Alan'ında Augustus Dönemine tarihlenen yapılarda yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.

olarak işlenmiş olsa da iki yumurta arasına gelen mızrak ucu yumurtanın kabuğundan sıyrılmıştır. Benzer biçimde yüzeysel işlenmiş İon *kymationu* bezemelerine kentin kutsal alanı olan Lagina'da Augustus Dönemi imar faaliyetleri içinde yoğun olarak rastlanır. Bire bir aynı olmasa da Lagina Hekate Kutsal Alanı'ndaki altarda, *naiskoslarda* ve yuvarlak planlı yapıda yüzeysel işlenmiş İon *kymationu* bezemesi vardır¹³.

Yapının doğusunda arşitravdan başka bir de yuvarlak formda yapılmış korniş bloğu bulunmuştur (08SKC113). Blok yapının giriş seviyesinde geç döneme ait duvar altında devşirme olarak kullanılmıştır. Bloğun bulunuş şekli düşünüldüğünde yapıya ve arşitrava yakın olması, sanki duvarın temelinde düştüğü şekliyle kullanıldığı fikrini doğrulamaktadır. Dış cephesi kare olan yapının içinin yuvarlak şekilde boş olması ve üst yapı bloklarının yapının hemen yanına düşmüş olarak ele geçirilmesi bunların bu yapıya ait olabileceğini desteklemektedir.

Yapının içinde tarih verebilecek tek buluntu olarak 08SKC01-PT01 numarasını verdiğimiz *unguentarium* ele geçirilmiştir. *Unguentariumun* bulunduğu seviye, girişi sağlayan mermer eşik taşının hemen altında zemin döşemesinin 0,20 m. üst kısmındadır. Boyun ve ağız kısmı eksik olan *unguentarium* formuna göre M.Ö. 2 ve M.Ö. 1 yy.a tarihlenmektedir¹⁴. Mimarî bezemelerinin Augustus Dönemi özelliklerini göstermesi yapının tarihi ile ilgili olarak küçük buluntu ve mimarî bezemenin birbirini destekler nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

08SKC01 numaralı yapının ne için yapıldığı ya da kullanıldığı hakkında herhangi bir yazıt bulunmamıştır. Yapının bugüne kadar ortaya çıkarılan

13 Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda bulunan Augustus *naiskosu* bezemeleri için bkz. B. Söğüt, "Naiskoi from the sacred precinct of Lagina Hekate: Augustus And Sarapis" *Anodos* 6-7, 2008, 422-425, Resim: 5-6; A. A. Tırpan-B. Söğüt, "Lagina ve Börükçü 2007 Yılı Çalışmaları", 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı - 4*, 2009, 244-245, Resim: 1.

14 İğ formundaki *unguentariumun* benzer örnekleri Stratonikeia nekropol alanında ve Sardis'te M.Ö. 2. yy. ortaları ile M.Ö. 1. yy'a tarihlenir. Bkz. Y. Boysal-M. Kadioğlu, "1997 Yılı Stratonikeia Nekropol Çalışmaları", XX. *Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara, 1998, 219, 226, Resim: 4; S. I. Rotroff-A. Oliver, *The Hellenistic Pottery From Sardis: The Finds Through*, 1994, London, 2003, 70, Pl. 44:262.

bölümleri ve kentin içindeki konumu düşünüldüğünde, farklı bir yapı olduğu açıktır. Ancak yapılacak çalışmalardan sonra yapı hakkında kesin fikirler öne sürülebilir. Yapının dış cephesinin mermerden kare bir podyum şeklinde yapıлып iç kısmının kayrak taşından yuvarlak formda düzenli ve kaliteli bir işçilikle örülmüş olması ilgi çekicidir. Bu şekliyle yapının önemli bir işlevi olduğu kesindir. Yapı cadde üzerinde yer almasına rağmen dört tarafta da cadde seviyesinden 0,55 m. yukardadır. Bu da var olan cadde kalıntısıyla farklı dönemlerde yapılmış olduğu fikrini düşündürmektedir. Çünkü hiçbir cephede, bu 0,55 metrelik yüksekliği kapatacak blok izine rastlanmamıştır. Bu da 08SKC01 numaralı yapının caddeden sonra inşa edildiği tezini kesinleştirmektedir. Klâsik ve Hellenistik Dönem sur duvarlarının geçtiği hat burada bilindiğinden, bu yapının sur duvarı içinde kaldığı kesindir. M.S. 139 depreminden¹⁵ sonra inşa edildiği bilinen kuzey şehir kapısı ve önündeki meydan düzenlemesinde bu yapıya hiç dokunulmamıştır.

Mimarî özelliklere bakıldığında, arada farklılıklar olsa da genel olarak kare podyum üzerine sütunların taşıdığı yuvarlak üst yapısı olan anıtların varlığı bilinmektedir¹⁶. Surun içinde ve kent merkezine giden ana caddenin kenarında bulunmasına rağmen, başka anıtların yanı sıra benzer şekilde mezar anıtları da M.Ö. 1. yy.dan itibaren kent içine inşa edilmeye başlanmıştır¹⁷. Ayrıca kentle ilgili yapılan daha önceki çalışmalar sırasında yuvarlak sunak bulunmuş ve bu sunağın bir Heroon'un önünde yer almış olması gerektiği söylenmiştir¹⁸. Bu anıtın yakınında bulunmuş olan bu sunağa göre Heroon'un yeri tespit edilememiş olsa bile, kentte ya da buranın yakınında en azından bir Heroon'un varlığı anlaşılmaktadır. Böylelikle 08SKC01 numaralı yapının bir Heroon olma ihtimali ağırlık kazanmaktadır.

15 Özgan 1987, 265-266.

16 Efes Rundbau, 08SKC01 numaralı yapıyla farklı olsa da genel olarak kare alt yapısı üzerinde sütunların taşıdığı yuvarlak üst yapısıyla örnek teşkil edilebilecek bir yapıdır. Bkz. C. Berns, "Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien", Bonn, Asia Minor Studien 51, 2003, 199, 201.

17 Benzer şekilde kent içinde inşa edilen anıt mezarlar için bkz. N. Yılmaz, "Roma Dönemi Pisidya'sında Nekropoller ve Mezar Anıtları", Adayla 10, 2007, 155-204.

18 E. Varinlioğlu, "Stratonikeia'dan Çıkan Yuvarlak Sunak Dipliği", VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1989, 227.

08SKC01 numaralı yapının etrafında kazılar yapılmıştır. Yapının kuzeybatı köşesine dik olarak gelen kuzey-güney yönlü Bizans Dönemine ait duvarın doğu tarafında yapılan çalışmalarda yoğun şekilde dolgu toprakla karşılaşmıştır. Dolgu toprak içinden seramik parçalarının yanı sıra, çok fazla miktarda demir çivi, kırık tuğla ve çatı kiremidi parçaları bulunmuştur (Resim: 13). Bulunan parçaların yoğunluğu bir ya da birden fazla yapıya ait moloz malzemenin duvarın doğu tarafına doldurulmuş olduğunu göstermektedir. Bu dolgu içindeki en önemli buluntulardan birisi bronz haçlardır (08SKC01-B05-6). Farklı büyüklüklerdeki bu iki Latin Haçı bronz zincirleriyle bulunmuştur. Haçların uzun olan kolunun her iki ucunda bronz zincirlerin bir ya da ikişer halkasının sağlam olarak bulunması burasının Bizans Döneminde farklı işlevlerle kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu haçlar dik olarak uzun kolun her iki uçundaki halkalardan kolay bir şekilde asılıyor olmalıdır.

3.4 Sur Duvarı Temizlik Çalışmaları

Stratonikeia antik kentinin erken sur duvarları yerleşmenin güneyindeki Kurukümes Dağı üzerinde bulunmaktadır. Kentin güneybatı köşesinde Kurukümes Dağı üzerinde ve devamındaki erken surlar üzerinde daha sonraki döneme ait ilâve ve tamiratlar bulunmaktadır. Klâsik ve Helenistik Dönem sur duvarlarına ait kalıntılara kuzeydeki düzlükte rastlanmaktadır¹⁹. Sur duvarının büyük bir kısmı takip edilebilmektedir. Bazı yerlerde kalın duvarlar örülmüş, bazı yerlerde de doğal dik ve sarp kayalıklardan yararlanılmıştır. Sur duvarının planı ilk kazı döneminde Prof. Dr. Ahmet A. Tırpan tarafından çıkarılmıştı.

Eski köy meydanının hemen batısında köy camisi ve hamam yapısına yakın bir noktada, köyün girişinde bulunan sur duvarları kötü bir görünüm içerisindeydi. Ayrıca sur önüne dökülen toprak nedeniyle, bulunduğu alana yakışmayacak şekilde bir manzara sergilemekteydi. Bu alanda temizlik

19 Sur duvarları, bunlar üzerindeki aşamalar ile ilgili olarak bkz. Tırpan 1990, 217-234.

yapılarak yığılmış olan topraklar atıldı. Çalışma sonrasında sur duvarının kentin içine bakan yüzeyi tam olarak açığa çıkarıldı.

En az üç sıra taş örgüsü açığa çıkarılan sur duvarı kabarık yüzeyli kaba yonulu dörtgen ve yamuk taşlardan örülmüştü. Bu duvar örgü tekniği sur duvarının güneybatı köşesindeki Kız Kulesi'nde de görülmektedir. Bu bölgede bu tekniğin en güzel örnekleri Koranza'da Apollon ve Artemis Kutsal Alanı'nda teras duvarında²⁰ ve Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda *peribolos* duvarında görülmektedir. Her iki dinî merkezdeki duvar örgüleri bulunan kitabeler ve arkeolojik buluntulara göre M.Ö. 4. yy.a tarihlenmiştir.

Böylelikle kentin Seleukos kolonisi M.Ö. 3. yy. başları olmakla birlikte, bu tarihten önce kentte bir sur duvarının varlığı anlaşılmaktadır. Bu kalıntılar; antik yazarların bildirdiği ve daha önceden varlığı bilinen Hellenistik Dönem öncesine tarihlenen yerleşmeye ait önemli tespitlerdir.

4 Epigrafya Çalışmaları

Murat AYDAŞ²¹

2008 kazı sezonu çalışmalarında, Stratonikeia antik kentinde yer alan yapılarla ilgili kitabeler Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Aşağıda yapılar ile ilgili Grekçe yazıtların Türkçe çevirileri verilmiştir.

4.1 *Gymnasion*'lar

1. Hierokles'in oğlu Apollonios ve Apollonios'un oğlu Hierokles *Gymnasion* başkanı oldular. Onlar, baba-oğul, Papias'ın oğlu Dionysokles

20 Koranza'da bulunan yazıt ve teras duvarı için bkz. M. Ç. Şahin, "Lagina'dan (Koranza) İki Yeni Yazıt - Two New Inscriptions from Lagina (Koranza)", *Anadolu (Anatolia)* 17, 1975, 179-182, Lev. I-III.

21 Klâsik Filolog ve Epigraf Dr. Murat AYDAŞ, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Aydın/TÜRKİYE.

Mentor'un görevde olduğu yılın dördüncü günü, Gymnasion'a gelen bütün yurttaşlara konuksever ve onursever bir biçimde hizmet ettiler. Ayrıca, Gymnasion'un kapnisterion (*caldarium*) bölümünü yaktılar.

2. Onursever bir biçimde hizmet ettiği öteki tanrıların yanındaki rahipliğinden ve çelenk taşıyıcılığından sonra vaatten rahip olan, Stratokles'in oğlu, Quirinalı, Diokles olarak da tanınan Koliorgalı Tiberius Flavius Menandros ve ikinci kez rahibe olan Flavia Leontis, Tiberius Flavius Menandros Heraia'da en büyük ve en ünlü Panamaralı Zeus'un rahibi olduktan, Leontis ise hem Komyria'da hem de Heraia'da tanrıçanın anahtar taşıyıcısı olduktan sonra, tüm süsüyle beraber Yukarı Gymnasion'un *atriumunu* yaptırdılar. Hekate'nin de rahipleri olunca gelen tüm yurttaşlara ve peripolion'da oturanlara sık sık onursever ve zengin bir biçimde yemek verdiler. Kent için gönderilen sunuların karşılığını Nysalılara altta kalmadan verdiler. Kutsal *peripolionda* olan herkese çekilmiş zeytinyağı ikram ettiler.

4.2. Hamamlar

1. En büyük tanrı Panamara'lı Zeus'un rahipliği sırasında, iki hamamda her talihte ve her yaşta insana işlenmiş zeytinyağı verdi. Aynı şekilde, her talihte ve her yaşta insana, Lagina Hekate Kutsal Alanı'nda da bayram günlerinde zeytinyağı verdi.

2. Doğum Günü Bayramı'nda, çocukları Phaidros, Leontis, Aeneas Phaidros ve kayınbiraderleri Paulus ve [] ile birlikte kadınlara ve erkeklere yine onur sever bir biçimde hizmet ettiler. Bütün bu günlerde kadınlara zeytinyağı ikram ettiler. Olmayanlara pay ayırdılar. Stratonikeia kentine ve Azanoslar'a Kadınlar Hamamı adadılar. H herkese ve Gymnasion'da Tanrıça Hekate'nin Şenlik Alayı'na zeytinyağı ikram ettiler. Yurda gelen tiyatrocuları onurlandırdılar. Kadın yurttaşlara başrahiplik adına onar drakhme verdiler.

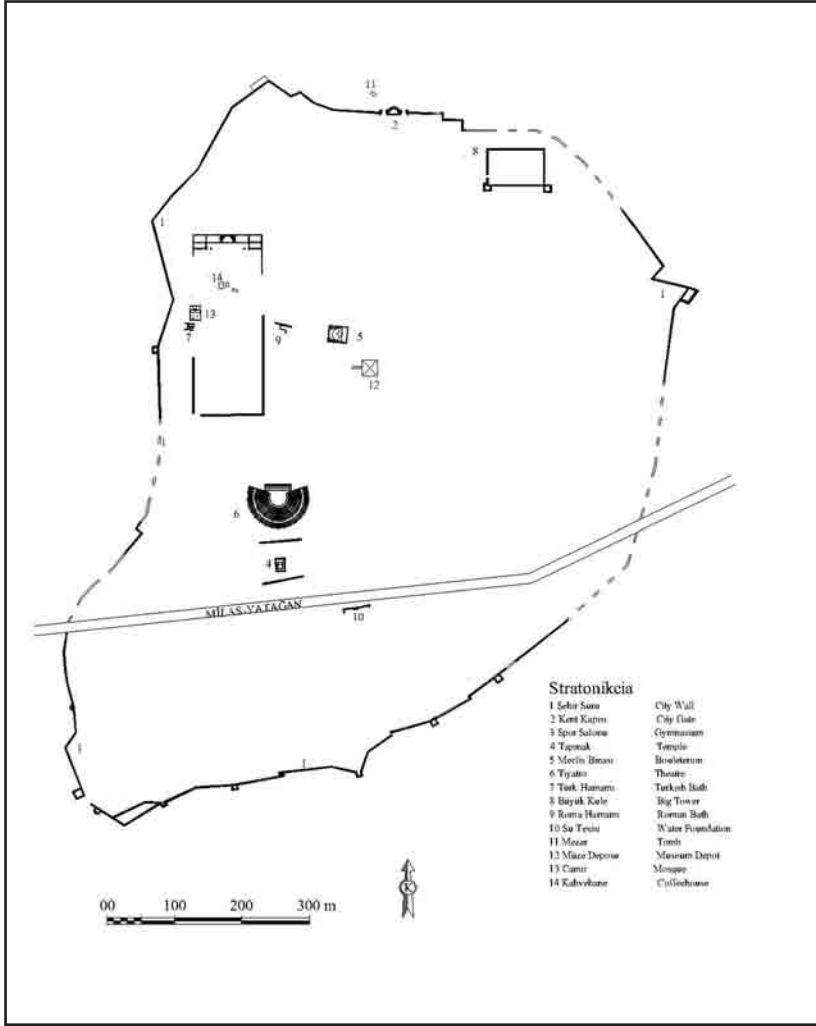
4.3 Bouleuterion Duvarındaki Takvim

1. Satır başlarındaki ilk harfler, yukarıdan aşağıya doğru, bu takvimi hazırlayanın adını oluşturmaktadır. Bu harfler yan yana getirildiğinde şu cümle ortaya çıkmaktadır: “(Bu takvimi) Stratonikeia’lı Menippos icat etti.”

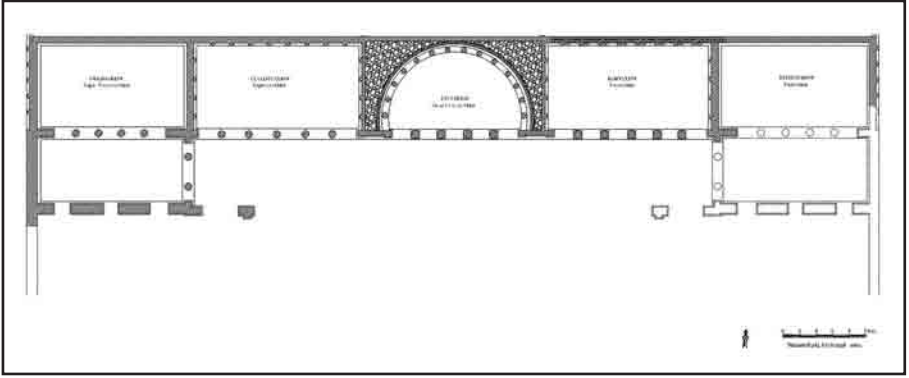
Stratonikeia Takviminin Tercümesi	Gün Sayısı	Ayların Adları
Bu takvimi, insanlarıma bir hatıra olarak icat ettim. Ayları	31	Caesar
alt alta sıralayıp her satırı musiki düzeniyle ölçtüm.	30	Apellaios
Amacım; ölümlülerle eşit fırsata sahip olmayan eğitimsiz	31	Audnaios
bir Stratonikeia’lı bu takvimi gördüğünde, satırları sayıp	31	Peritios
ayları öğrensün. Sevgili yurttaşlarıma faydalı olması için	28	Dystros
böyle yazdım.	31	Ksandikos
Sen bana, tanrıça Pronoia, bir sonraki iyi düşünülmüş tatlı	30	Artemision
dizeyi haber ver ki, yıl dönümünde en büyük tanrılarımız	31	Daisios
Hera ve Zeus’a sunu sunup teşekkür edelim. Ben de,	30	Panemos
mutlu bir Stratonikeia vatandaşı olarak bu tanrılara	31	Loos
üçgen tablet sunayım.	31	Gorpiaios
	30	Hyperberetaios
1505 Senesinde.		

4.4 Kiliseler

- 1- Aziz ve ünlü Havariler’in Kilisesi’ne ait arazinin sınır taşıdır.
- 2- İsa’yı seven Hıristiyanların bir araya gelişi ve Constantius Antonius’un gücüyle, Theotokos (Maria)’ya ait bu kilise inşa edildi.
- 3- Solda: Maximus. Sağda: Tanrı. Bana bakıyorsun: Stratonikeia kentine ve halkına işlerimizden karşılıksız çok şey veren Maximus’a... Bu nedenle, Stratonikeia Meclisi ve yoksul yurttaşları, Tanrı’nın ve İsa’nın kutsal mabetlerinin önüne, onur veren mermer heykellerle beni diktiler ki mülke değil iyiliğe önem verilsin.

Çizim 1: Stratonikeia kent planı

Çizim 2: Gymnasion'un planı

Resim 1: Bouleuterion

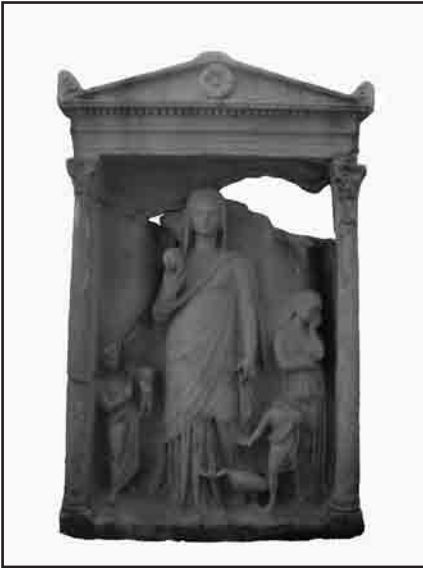
Resim 2: Tiyatro

Resim 3: Tapınak

Resim 4: Köy meydanı ve 20. yy. yapıları

Resim 5. Mezar steli

Resim 6: Kuzey şehir kapısındaki anıtsal çeşme havuzunun kazı öncesi durumu

Resim 7: Kuzey şehir kapısındaki anıtsal çeşme havuzunun kazı sonrası durumu

Resim 8: Kuzey şehir kapısındaki anıtsal çeşme havuzun mozaik detayı

Resim 9: Kuzey şehir kapısı önündeki meydan

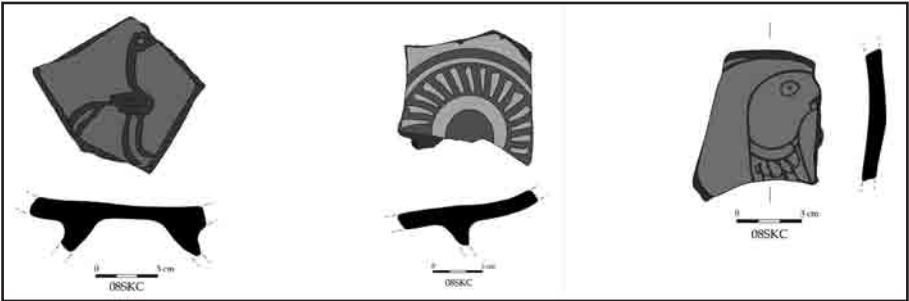
Resim 10: Kuzey şehir kapısı ve devamındaki sütunlu cadde

Resim 11: Orta Bizans Dönemi mozaigini tahrip eden Bizans Dönemi mezarı

Resim 12: 08SKC01 numaralı yapı ve kuzey şehir kapısı

Resim 13: Caddede bulunan M.S. 11-12. yy. Bizans Dönemi seramik örnekleri